

АНАЛІЗ ЗАХИСНИХ ОБЛАДУНКІВ ТА НАСТУПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ПЕРЕДСТАВНИКІВ СКІФСЬКОЇ ТА САРМАТСЬКОЇ КУЛЬТУР

У статті проводиться аналіз зброї та захисних обладунків представників скіфської та сарматської археологічних культур, які проживали на території нашої держави.

Ключові слова: скіфи, сармати, Північне Причорномор'я, воїн, поховання, захисні обладунки, наступальна зброя, бойові сокири.

The article analyzes the weapons and protective armor of representatives of the Scythian and Sarmatian archaeological cultures who lived on the territory of our state.

Key words: Scythians, Sarmatians, Northern Black Sea region, warrior, burial, protective armor, offensive weapons, battle axes.

Дослідження захисних обладунків кочових племен, які проживали на території Північного Причорномор'я, дає нам змогу дізнатися рівень їх милітаризації та розвиток технології виготовлення даних предметів.

Становлення та розвиток військової справи Північного Причорномор'я припали на період Залізного віку, коли поступово вироби з каменю почали змінюватися на вироби з заліза [1, с. 345-346].

Територія нашої держави притягувала до себе представників багатьох культур. Військові конфлікти характерні для кожної археологічної культури, які населяли колись терени нашої країни, тому скіфи та сармати не є виключенням. Північне Причорномор'я здавна було заселене різними спільнотами, які конфліктували між собою. Причини тогочасних воєн були абсолютно різними: території для випасу багатотисячних голів худоби, корисні копалини, родючі землі та звісно – стягнення данини та захоплення полонених, яких використовували в якості рабів.

Для того, щоб постійно воювати, слід мати армію та зброю кращу ніж у супротивника, а також – захисне спорядження. Саме скіфські та сарматські племена першими на території України використовували захисні обладунки. Крім того, дуже потужною силою були кінні війська, тому поховання вершників знаходять досить часто. Одне з таких було знайдено в Кіровоградській області, біля смт. Вільшанка під час розкопок кургану. Під час подальших пошуків було знайдено не лише воїна та ймовірно його коня, а й зброю, зокрема наконечники стріл та кинджали.

Найбільш цікавими екземплярами в даному кургані були захисні обладунки, а саме – залізний панцир та металеві пластини, які захищали вершника під час бойових зіткнень. Дана знахідка свідчить про високий розвиток тогочасного військового виробництва, адже захисні обладунки підвищують шанс на збереження життя воїну [2, с. 76-79].

Сарматські воїни зробили ще більший внесок у вдосконаленні військової справи ніж скіфи. В своєму війську вони мали не простих вершників, які були досить слабо захищені, а й так звану важку кінноту (катафрактарії), яка відрізнялася від звичайної тим, що була захищена важкою бронєю, до того ж – як вершник, так і його кінь.

Археологічних підтверджень існування катафрактарій в сарматських племенах наразі не досить багато, про їх існування ми знаємо лише за письмовими джерелами, та графічними пам'ятками. Існує думка, до кінноти входила лише верхівка племені. Можна припустити, що так склалося через те, що не кожен простий воїн міг забезпечити себе гарним конем і бронєю, не лише для себе, а й свого скакуна. В якості захисту використовували не лише залізо, а й шкіряні накидки, це досить логічно, адже шкіра була значно дешевша ніж залізо. Також, воїни, які використовували такий матеріал для свого захисту, були значно мобільніші та повороткі, аніж їх колеги в залізних обладунках [3, с. 355-357].

Кавалерія значно підвищує шанси на перемогу, та велику роль також відігравали фортифікаційні споруди і наявність широкого спектру наступальної та оборонної зброї. Бойові сокири широко використовувало скіфське військо, але, нажаль, дослідники, які вивчали дану культуру, чомусь не приділяють багато уваги даному типу зброї. Такі сокири використовували в якості наступальної зброї в ближньому бою. Зокрема, даний тип зброї був знайдений в скіфському могильнику в Каховському районі Херсонської області. Подальші дослідження вказували на те, що даний тип зброї прийшов з території Кавказу [4, с. 27-28].

Розвиток технологій виготовлення зброї не пройшов повз скіфські племена. Якщо порівняти бойові сокири, які були зроблені у різні проміжки часу, то можна дійти висновку, що поступово технологія виготовлення ставала все краще і краще [5, с. 15-16].

Наявність жінок у війську спостерігається досить рідко, знайти такі поховання справжня удача, тому, якщо такі і знаходяться, то до них проявляють високий інтерес. Такі поховання зустрічаються в обох культурах, це свідчить про високий та складний рівень організації війська, коли жінки займались не лише вихованням дітей, а й брали безпосередню участь у військових походах [6, с. 82-83].

У цілому, скіфсько-сарматські відносини не можна назвати дружніми. Сармати витіснили скіфів з території Північного Причорномор'я та в подальшому проводили постійні набіги на скіфські племена.

Отже, захисні обладунки та наступальна зброя відігравали важливу роль у військовій справі скіфської та сарматської археологічних культур. Броня підвищувала шанси на перемогу, а також зберігала життя воїнам. Наявність захисту та якісної зброї свідчить про високий розвиток технологій військової справи, адже для її виготовлення були потрібні висококваліфіковані фахівці. Використання захисних обладунків та наступальної зброї притаманне обом археологічним культурам, що вказує на їх високий рівень милітаризації.

ЛІТЕРАТУРА:

- 1.Ляшко Ю.Ю. Зброя раннього залізного віку з колекції Кам'янського історичного музею. Археологія і давня історія України, 2019, № 2 с.345-348
- 2.Могилов О.Д., Н.М. Бокій Поховання скіфського вершника на р.Синюха. Археологія, 2016, № 3 с.76-88
- 3.Симоненко О.В. До легенди про Сарматських катафрактаріїв.Епоха раннього заліза. – Київ-Полтава, 2009. – 456 с.
4. Іллінська В.А. Скіфські сокири. Археологія. 1961. XII. С. 27–52.
- 5.ШелеханьО.В. Поховання скіфських воїнів із сокирами з Любимівського могильника (за матеріалами Каховської експедиції). Археологія і давня історія України, 2016, вип. 1 с.15-28
- 6.Фіалко О.Є. Поховання дівчат зі зброєю в скіфському кургані на Херсонщині. Археологія. 2012. № 1.С.82-92

Науковий керівник кандидатка історичних наук, доцентка Михайленко Г.М.